

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Голова Експертної комісії
Українського інституту національної пам'яті
з питань визначення належності об'єктів
до символіки російської імперської політики**

Віктор БРЕХУНЕНКО
23 вересня 2025 р.

**Фаховий висновок щодо належності об'єктів
(географічних об'єктів, назв юридичних осіб та об'єктів права власності,
пам'ятників та пам'ятних знаків), присвячених російському прозаїкові,
поету та перекладачеві Буніну Іванові Олексійовичу (1870–1953), до
символіки російської імперської політики**

Нормативно-правова підстава експертизи: частина 2 статті 6 Закону України «Про засудження та заборону пропаганди імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» № 3005-IX від 21 березня 2023 р. із змінами, внесеними Законом № 3097-IX від 03.05.2023 р.; підпункт 17-3 пункту 4 Положення про Український інститут національної пам'яті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.11.2014 № 684 «Деякі питання Українського інституту національної пам'яті»; Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», затверджене Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України від 25.07.2023 № 399 «Про затвердження Положення про Експертну комісію Українського інституту національної пам'яті з питань реалізації норм Закону України "Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії"» із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України № 429 від 15.08.2023 № 429, Наказ Українського інституту національної пам'яті від 05.10.2023 № 35 «Про утворення Експертної комісії з питань визначення належності об'єктів до символіки російської імперської політики».

Визначення термінів у розумінні статті 2 Закону:

російська імперська політика (російська колоніальна політика) – система заходів, що здійснювалися органами управління, збройними формуваннями, політичними партіями, недержавними організаціями, установами, підприємствами, групами чи окремими громадянами (підданими) Російської імперії, Російської республіки, Російської держави, Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки, Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки, Союзу Радянських Соціалістичних Республік, Російської Федерації, спрямованих на підкорення, експлуатацію, асиміляцію Українського народу;

пропаганда російської імперської політики – публічна глорифікація або виправдання російської імперської політики, поширення інформації, спрямованої на виправдання російської імперської політики, а також публічне використання продукції, що містить символіку російської імперської політики, публічне заперечення злочинів (репресивних заходів) проти Українського народу;

русифікація – складова російської імперської політики, спрямована на нав'язування використання російської мови, пропагування російської культури як вищих порівняно з іншими національними мовами та культурами, витіснення з ужитку української мови, звуження українського культурного та інформаційного простору;

українофобія – дискримінаційні дії, публічно висловлені заклики, у тому числі в медіа, у літературних та мистецьких творах, що заперечують суб'єктність Української держави, української нації, боротьбу проти підкорення, експлуатації, асиміляції Українського народу, а також правомірність захисту політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитку української національної державності, науки, культури, зневажають питомі етнокультурні ознаки українців, ігнорують українську мову та культуру.

символіка російської імперської політики – символіка, що включає, у тому числі, зображення, пам'ятники, пам'ятні знаки, написи, присвячені особам, які публічно, у тому числі в медіа, у літературних та інших мистецьких творах, підтримували, глорифікували або виправдовували російську імперську політику, закликали до русифікації чи українофобії (крім зображень, пам'ятників, пам'ятних знаків, написів, присвячених особам, пов'язаним із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури); зображення гасел, цитат осіб, які публічно, у тому числі в медіа, у літературних та інших мистецьких творах, підтримували, глорифікували або виправдовували російську імперську політику, закликали до русифікації чи українофобії (крім зображень гасел, цитат, пов'язаних із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури), працівників радянських органів державної безпеки всіх рівнів; назви

населених пунктів, районів у містах, скверів, бульварів, вулиць, провулків, узвозів, проїздів, проспектів, площ, майданів, набережних, мостів, інших об'єктів топонімії населених пунктів, підприємств, установ, організацій на території України, яким присвоєні імена або псевдоніми осіб, які публічно, у тому числі в медіа, у літературних та інших мистецьких творах, підтримували, глорифікували або виправдовували російську імперську політику, закликали до русифікації чи українофобії (крім зображень, пам'ятників, пам'ятних знаків, написів, присвячених особам, пов'язаним із захистом політичних, економічних, культурних прав Українського народу, розвитком української національної державності, науки, культури).

Предмет експертизи: відповідність об'єктів (географічних об'єктів, назв юридичних осіб та об'єктів права власності, пам'ятників та пам'ятних знаків), присвячених російському радянському прозаїкові, поету та перекладачеві Буніну Іванові Олексійовичу (1870–1953), вимогам Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» (далі – Закон).

Бунін Іван Олексійович (1870–1953) – російський прозаїк, поет, перекладач. Почесний академік РАН (1909), лауреат Нобелівської премії з літератури (1933). У 1920 р. емігрував у Францію. Автор повістей «Село» (1910), «Суходіл» (1912), поетичних збірок («Вірші 1887–1891 років» (1891), «Просто неба» (1889), «Вибрані вірші» (1929)) та збірок оповідань «Іоанн Ридалець» (1913), «Пан із Сан-Франциско» (1916), «Роза Єрихону» (Берлін, 1924), «Темні алеї» (Нью-Йорк, 1943), роману «Життя Арсеньєва» (1927–1933, видано 1930 року в Парижі, повністю – у 1952 р. в Нью-Йорку), автобіографічної публіцистики «Окаянні дні» (1925), «Спогади» (1950) та ін.

Творчість та життя Івана Буніна до 1920 р. були тісно пов'язані з Україною. Цей російський письменник володів українською мовою, захоплювався українським театром, піснею, мав особисті творчі зв'язки з багатьма діячами української культури, перекладав твори Б. Грінченка, О. Стороженка та ін. Попри це, І.О. Бунін уважав Україну органічною частиною Росії, був вороже налаштований до відновлення української державності в 1917–1920 рр., відстоював позиції «єдиної та неподільної Росії», підтримуючи Добровольчу армію Антона Денікіна.

Перебуваючи в Одесі, Іван Бунін у 1919 р. був співробітником ОСВАГу (ОСВедомительное АГентство, інформаційно-пропагандистський орган Добровольчої армії, а в подальшому – Відділ пропаганди при уряді Збройних Сил Півдня Росії, наділений монополією на подання та поширення інформації на підконтрольних йому територіях) (див.: Михайлов О. Н. И. А. Бунин. Жизнь и творчество: Литературно-критический очерк. – Тула, 1987. – С. 203), заснованому улітку 1918 року генералом А. Денікіним.

Участь Івана Буніна в роботі ОСВАГУ як органу армії, яка воювала за «єдину та неподільну Росію» і знищення Української держави, поєднувалася з його висловлюваннями в публікаціях на підтримку А. Денікіна та його ідей.

Зокрема, на приїзд А. Денікіна до Одеси він публічно відгукнувся такими словами: «Будь благословен Твой ратный путь, Надежда России» (Бунин Ив. В этот день // Южное слово. – 1919. – 25 сент. (8 окт.). – № 29. – С. 1); «Позвольте мне только земно поклониться Вам ото всего моего сердца, с особой силой ощущающего ныне свою кровную связь с Россией, – сердца, бесконечно постаравшего и в эту минуту бесконечно счастливого» // Южное слово. – 1919. – 25 сент. (8 окт.). – № 29. – С. 1).

У 1922 р. під час приїзду А. Денікіна до Парижу І. Бунін подарував йому свою нову книгу «Чаша жизни» з дарчим написом: «А.И. Деникину в память прекраснейшего дня моей жизни – 25 сентября 1919 года в Одессе – когда я не задумываясь и с радостью умер бы за Него» (див.: Лехович Д. Белые против красных: Судьба генерала Антона Деникина. – М., 1992. – С. 293, а також факсиміле між С. 272 і 273).

В «Окаянных днях» Іван Бунін описує перебування А. Денікіна в Одесі так: «Мир с немцами подписан! Деникин взял Харьков! Поделится радостью с дворником Фомой, но он пессимист...»; «Несколько успокоился. Все уверяют, что это вздор, будто Харьков взят обратно. Мало того, говорят, что Деникин взял Екатеринослав и Полтаву, что большевики эвакуируют Курск, Воронеж, что Колчак прорвал их фронт на Царицынском направлении, что Севастополь в руках англичан...»; «Нынче вскочил все-таки в семь и купил газеты все по одной: «Циркулировавшие слухи о взятии нами обратно Харькова, Лозовой и Белгорода пока не подтверждаются... От радости глазам не поверил», «Сумашедшие слухи о Деникине, об его успехах. Решается судьба России».

Отже, Іван Бунін і як співробітник ОСВАГУ, і як публіцист підтримував, gloryфікував та виправдовував російську імперську політику, що, відповідно до частини 1 статті 2 Закону, є **пропагандою російської імперської політики**.

Таким чином, з огляду на підпункт «г» пункту 4 частини 1 статті 2 Закону **об'єкти (географічні об'єкти, назви юридичних осіб та об'єктів права власності, пам'ятники та пам'ятні знаки), присвячені російському письменникові Буніну Іванові Олексійовичу (1870–1953), містять символіку російської імперської політики**.

Передбачені чинним законодавством **обмеження поширюються лише на віднесені до російської імперської політики об'єкти, що розміщені/перебувають у публічному просторі**.

Згідно із частинами 2, 3 статті 5 Закону України «Про засудження та заборону пропаганди імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», заборона не поширюється на використання символіки російської імперської політики в Музейному фонді України, Національному архівному фонді України,

у приватних колекціях та приватних архівних зібраннях, у бібліотечних фондах на різних носіях інформації. Заборона не поширюється також на випадки використання символіки російської імперської політики (за умови, що це не призводить до виправдання і глорифікації російської імперської політики): в експозиціях музеїв, на тематичних виставках; у процесі наукової діяльності, зокрема під час проведення наукових досліджень та поширення їхніх результатів у незаборонений законодавством України спосіб; під час показу, опису, реконструкції (зокрема історичної) або в інший спосіб відтворення історичних подій; у творах мистецтва; у посібниках, підручниках та інших матеріалах наукового, освітнього і навчального характеру, які використовуються у навчальному, навчально-виховному і освітньому процесах; в інформаційних, інформаційно-аналітичних програмах та документальних фільмах. Таким чином, передбачені Законом України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» обмеження не поширюються на дослідження життя, діяльності та творчої спадщини Івана Буніна, зберігання, купівлю/продаж, читання видань його творів, експонування пов'язаних із письменником предметів та документів у музейних закладах тощо.

Члени Експертної комісії Українського інституту національної пам'яті з питань визначення належності об'єктів до символіки російської імперської політики:

БРЕХУНЕНКО Віктор Анатолійович

ВЕРБИЧ Святослав Олексійович

ГРЕЧИЛО Андрій Богданович

СКРИПНИК Анатолій Юрійович

СОКИРКО Олексій Григорович